

Sari Kehusmaa, Sari Kauppinen, Katja Ilmarinen

22.5.2023

Tietopyyntö hallitusneuvotteluihin STM:lle / 2.1 sosiaali- ja terveystalvet -jaosto VN/11333/2023

Arvio kirjauksesta: Omaishoitajuutta myönnettäessä tulee arvioida kokonaissitovuus tilanteessa, jossa taloudessa kaksi tai useampi hoidettava, joista kukaan ei yksinään täytä omaishoidon myöntämisen kriteereitä, mutta yhdessä muodostavat kuormittavan kokonaisuuden.

THL arvioi esitetyn kirjauksen vaikutukset suhteessa nykyainsäädäntöön. Kirjauksen mukaisesti omaishoito laajennettaisiin koskemaan ensisijassa lapsia, joilla on hoidon tarvetta suhteessa vastaavan ikäiseen lapseen, mutta tuen tarve ei ylitä sopimusomaishoidon kynnyistä, lisäksi näitä lapsia tulisi olla vähintään kaksi samassa kotitaloudessa.

Näiden lasten määrä arvioitiin Kela:n myöntämän alle 16 vuotiaan vammaistuen **perustukea** saavien lasten määrän mukaan (26 906 hlöä). Kela:n perustukea myönnetään, kun lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoidontarve on vähintään viikoittaista. Oletimme, että tämänkaltaisessa tilanteessa lapsi ei olisi oikeutettu sopimusomaishoidon tukeen. Kelasta pyydettiin tilastotieto siitä, kuinka monella perustukea saavista lapsista on sisarus, joka myös saa perustukea.

Esitetty arvio kuvaa oletettavissa olevaa maksimaalista perusjoukkoa, joille laajennettu omaishoidontuki voidaan kohdentaa. Kaikilla perheillä ei kuitenkaan tosiasiallisesti ole halukkuutta ryhtyä omaishoitajaksi tai perheen saamat lapsi- ja perhepalvelut ovat niin kattavat, että niiden jälkeen arvioitu omaishoitajaa sitova hoidon tarve ei enää oikeuta sopimusomaishoitoon. Laskelmassa esitetyt arviot kuvaavat siten **maksimaalista potentiaalia** laajennetulle tuelle.

Kustannusarviossa on esitetty kustannus sekä hoitopalkkioista että hoitajan vapaan aikaisesta hoidosta ja vakuutuksista.

Oletettu kohderyhmän suuruus Kelan alle 16-vuotiaan vammaistuen perusosan saajien perusteella arvioituna

Kelan mukaan alle 16-vuotiaan perusvammaistukea sai joulukuussa 2022 **26 906 lasta**. Heistä **4130** lapsella oli samaan vanhempaan liittyvä sisarus/sisaruksia, jolla oli myös alle 16-vuotiaan perusvammaistuki. Perheiden määrää ja samassa osoitteessa asuvien tukea saavien lasten määrää ei saada selville Kela:n rekisteristä. Oletetaan, että näissä perheissä on 2–3 perustukea saavaa lasta samassa osoitteessa. Palkkioksi valittiin nykyinen minimipalkkio korotettuna (450 €/kk), ja hoitajan vapaan sijaistuksen kustannukseksi 100 €/vrk. Tässä oletetaan, että mahdollinen lakimuutos tulisi voimaan muutaman vuoden päästä, joten laskelmassa käytetään hieman nykytasoa korkeampia kustannuksia.

THL arvioi edellä kuvatusti, tilastotietoihin perustuen, että noin **2000** perhettä on kohderyhmässä. Mikäli kaikille myönnettäisiin sopimusomaishoito, kustannukset olisivat vuodessa:

Sari Kehusmaa, Sari Kauppinen, Katja Ilmarinen

22.5.2023

Hoitopalkkio: 2000 uutta sopimusta*450 €*12 kk = 10,8 milj. €.
Vakuutusmaksut (18%): 1,94 milj. €
Hoitajan lakisääteiset vapaat: 4000 lasta x 2 (vapaapäivää/kk) x 12 kk x 100 €/vrk = 9,6 milj. €
Yhteensä 22,3 milj. €

Itsenäistyvät nuoret, joilla aiemmin ollut Kelan alle 16-vuotiaan vammaistuki

Lisäksi on todennäköistä, että erityistä hoitoa ja tukea tarvitseva nuori tarvitsee myös itsenäistytään tavallista enemmän tukea. Tästä syystä arvioitiin, kuinka usein voi tulla kyseeseen tilanne, jossa nuori on aiemmin ollut alle 16-vuotiaan perustuella ja hänellä on sisarus, joka myös on perustuen saaja. Laskelmassa oletetaan, että tällaisen nuoren omaishoito jatkuu 20 vuotiaaksi asti. Näitä perheitä arvioidaan aiemmin esitettyjen Kelan tuen kattavuuksien ja väestöosuuksien mukaisesti olevan 500–650 perhettä, ja hoidettavia lapsia näissä perheissä olisi 1000–1300.

Vaihtoehto 1: Tukea saavia on 500 hoitajaa ja 1000 lasta, jolloin kustannukset ovat:

Hoitopalkkio: 500 uutta sopimusta*450 €*12 kk = 2,7 milj. €.
Vakuutusmaksut (18%): 0,5 milj. €
Hoitajan lakisääteiset vapaat: 1000 lasta x 2 (vapaapäivää) x 12 kk x 100 €/vrk = 2,4 milj. €
Yhteensä: 5,6 milj. €

Vaihtoehto 2: Tukea saavia on 650 hoitajaa ja 1300 lasta, jolloin kustannukset ovat:

Hoitopalkkio: 650 uutta sopimusta, palkkiot 650*450*12= 3,5 milj. €.
Vakuutusmaksut (18%): 0,6 milj. €
Hoitajan lakisääteiset vapaat: 1300 lasta x 2 (vapaapäivää) x12 kk x 100 € (kustannus) 3,1 milj. €
Yhteensä: 6,7 milj. €

Arvioimme, että muissa asiakasryhmissä kuin lapsiperheet (työikäiset, iäkkäät henkilöt), ei ole kovin paljon perheitä tilanteessa, jossa samassa kotitaloudessa asuu hoitaja ja vähintään kaksi hoidettavaa niin että, kummankaan hoidettavan kohdalla sopimusomaishoito ei täyty, mutta hoidettavilla on kevyen avun tarvetta. Iäkkäiden hoidettavien kohdalla arviota vaikeuttaa suuri tukipalveluja saavien määrä. Tukipalvelut voivat vähentää tarvittavan omaishoidon sitovuutta.

Perhenäkökulman huomioiminen omaishoidon tuen myöntämisessä avaa keskustelun myös muille erityistilanteille, jotka tulisi selvittää. Näitä ovat mm. tuen jakaminen kahden hoitajan kesken esimerkiksi lapsen yhteishuoltajuudessa, vaativaa omaishoitoa osan viikkoa antavia henkilöt, ja etäomaishoitajuus (katso lisää Omaishoidon tuen kansalliset myöntämisperusteet – THL:n ehdotus, s. 19). Näiden erityistilanteiden vaikutusten arvioiminen on vaikeaa, koska tilastoista tai rekistereistä ei saada tietoa näin erityislaatuisista tilanteista. On kuitenkin mahdollista, että näissä ryhmissä olisi väliinputoajia, jos toteutetaan vain ehdotettu kirjaus.

Ennaltaehkäisevä tai kevyen tuen luokka vaihtoehtona

THL toteaa, että edellä kuvatussa lapsiperheiden tilanteessa on mahdollista käyttää ns. harkinnanvaraista ennaltaehkäisevää tms. tukiluokkaa, joka mahdollistaa omaishoidon tuen myöntämisen varsinaista sopimusomaishoitoa kevyemmässä hoitotilanteessa. Tällainen sopimusomaishoidon ulkopuolinen tuki on käytössä muutamalla hyvinvointialueella, ja sitä

Sari Kehusmaa, Sari Kauppinen, Katja Ilmarinen

22.5.2023

kohdennetaan lähinnä ikäihmisille arjen tueksi. Luokka vastaa THL:n ehdotuksen ”kevyen tuen - palkkioluokkaa”. Mikäli ko. tukiluokka ohjattaisiin käytettäväksi kaikilla hyvinvointialueilla, olisi omaishoidon tuki myönnettävissä harkinnanvaraisesti yksilökohtaisesti lapselle (ja saman perheen lapsille), jonka hoidon sitovuus ja vaativuus ei yllä varsinaisen omaishoidon tuen luokkaan, mutta jonka hoitotilanne sitoo hoitajaa säännöllisesti vähintään viikottain. Kevyen tuen luokkaa käytettäessä kustannukset olisivat samaa suuruusluokkaa kuin edellä esitetyt.